

Projekt: Rozwój Powiślańskiej Szkoły Wyższej dla osób dorosłych
Nr umowy: FERS.01.05-IP.08-0528/23-00
Program Fundusze Europejskie Dla Rozwoju Społecznego 2021-2027

Zarządzanie zrównoważonym rozwojem w kontekście smart city – 20 godzin

Miejsce lokalizacji szkolenia: filia PSW Kwidzyn, PSW Kościerzyna, PSW Gdańsk i PSW Toruń

Liczba uczestników: 120 osób/12 grup (30 osób z Kwidzyna, 30 z Kościerzyny, 30 z Gdańska, 30 z Torunia)

Czas trwania szkolenia **20 godzin** (1 dzień x 8 godzin szkoleniowych, 2 dni x 6 godzin)

Grupa docelowa Szkolenie kierowane do czynnych pracowników administracji publicznej odpowiedzialnych za zarządzanie rozwojem miast, środowisko, transport, planowanie przestrzenne i cyfryzację.

Manual dla uczestników szkolenia

Opracowała Patrycja Osińska

1. Wstęp

Rozwój miast jest w znacznym stopniu determinowany poprzez stale rosnącą migrację ludności z obszarów wiejskich do obszarów zurbanizowanych. Według prognoz w ciągu najbliższych kilkudziesięciu lat miasta będą podlegały ciągłym przeobrażeniom oraz będą zmieniały swoje struktury. Intensywny rozwój, który niewątpliwie stanowi wyzwanie dla współczesnych miast może powodować zarówno pozytywne konsekwencje dla społeczności miejskich jak i wpływać negatywnie na sprawne funkcjonowanie miasta.

W celu wyznaczenia tempa i kierunku zmian w kontekście zrównoważonego i harmonijnego rozwoju miasta należy tym rozwojem w odpowiedni sposób zarządzać. W ostatniej dekadzie znacznie na popularności zyskała idea Smart City.

Wśród badaczy podejmujących tematykę miasta, pojawiają się głosy, że niemożliwe jest wskazanie wyczerpującej liczby atrybutów składających się na definicję miasta i że brak jest jednej uniwersalnej dla wszystkich dyscyplin naukowych definicji tego pojęcia. Warto zgodzić się z tezą A. Wallisa, że „miasto jest zjawiskiem nieskończonym, niemożliwym do całkowitego ogarnięcia, a więc przekraczającym granice jakiegokolwiek rozpoznania czy interpretacji”. Można zatem przyjąć, że rozumienie istoty miasta zawsze będzie nawiązywać do kontekstu, w którym jest ono rozpatrywane.

W ten też sposób zamierza się czynić w niniejszym opracowaniu. Ośrodek miejski należy traktować jako wielowymiarowy system, którego składowe mają swój ustalony zakres autonomii, będąc także całościami o strukturze systemowej. Zatem miasto jest złożonym systemem, składającym się z wielu,

z różną siłą wzajemnie powiązanych, względnie odrębnych podsystemów. Wzajemne powiązania integrują elementy składowe miasta, tak aby mogło ono funkcjonować i rozwijać się.

Rozwój miast jest w znacznym stopniu determinowany poprzez stale rosnącą migrację ludności z obszarów wiejskich do obszarów zurbanizowanych. W 2018 roku 55% światowej populacji mieszkało na terenach miejskich. Według prognoz opracowanych przez Population Division of the United Nations Department of Economic and Social Affairs (UN DESA) w 2050 roku odsetek ten wzrośnie do 68%. Liczba ludności miejskiej na świecie w 2018 roku wynosiła 4,2 miliarda. Wraz z postępującą urbanizacją, stopniową migracją ludności z obszarów wiejskich do miejskich, w połączeniu z ogólnym wzrostem światowej populacji, na obszarach miejskich do 2050 roku przybędzie kolejne 2,5 miliarda ludzi (blisko 90% tego wzrostu będzie miało miejsce w Azji i Afryce).

Na podstawie powyższych prognoz można stwierdzić, że w ciągu najbliższych kilkudziesięciu lat miasta będą podlegały ciągłym przeobrażeniom oraz będą zmieniały swoje struktury. Intensywny rozwój, który niewątpliwie stanowi wyzwanie dla współczesnych miast może powodować zarówno pozytywne konsekwencje dla społeczności miejskich, jak i wpływać negatywnie na sprawne funkcjonowanie miasta. Jest on wynikiem oddziaływania wielu czynników o charakterze ekonomicznym, społecznym, przestrzennym oraz historycznym. Siła oddziaływania poszczególnych czynników na rozwój lokalny jest różna i zależy głównie od specyfiki danego miasta. W celu zapewnienia lepszych warunków i jakości życia w mieście niezbędne jest odpowiednie zarządzanie jego rozwojem. **Ideą zyskującą coraz większe zainteresowanie naukowców i władz samorządowych jest idea smart city.**

2. Zarządzanie zrównoważonym rozwojem miast

Rozwój miasta można rozpatrywać w różnoraki sposób. Przed 1989 rokiem posługiwano się głównie wskaźnikami ilościowymi takimi jak liczba ludności miasta, wartość majątku trwałego zakumulowanego na danym terenie, rozrost przestrzenny miasta czy też wolumen produkcji. **Obecnie (za Nazarko) rozwój miast można postrzegać w wielu aspektach: społecznych, ekonomicznych, technologicznych, ekologicznych, politycznych, prawnych i wartości** Kluczowymi elementami oceny poziomu rozwoju miasta jest intensywność oraz sposób wykorzystania jego potencjału terytorialnego, a w głównej mierze szeroko rozumiany rozwój społeczny – ewolucja struktur społecznych, rozwój cywilizacji, umiejętności i techniki, możliwości zaspokajania potrzeb społeczeństwa, infrastruktura, rozwój gospodarczy, kwalifikacje zawodowe mieszkańców, jakość środowiska naturalnego i krajobrazu. Kudłacz postrzega rozwój jako „trwały wzrost poziomu życia mieszkańców i potencjału gospodarczego w skali określonej jednostki terytorialnej. Szlachta podkreśla, że rozwój należy rozumieć jako „systematyczną poprawę konkurencyjności podmiotów gospodarczych i poziomu życia mieszkańców

oraz wzrost potencjału gospodarczego terytorium, przyczyniający się do rozwoju społeczno-gospodarczego kraju”. W tym miejscu wyjaśnienia wymaga również zależność pomiędzy pojęciami **rozwoju regionalnego i rozwoju lokalnego**. W opinii większości badaczy można przyjąć, że przez rozwój regionalny i lokalny rozumie się to samo, lecz zależnie od wielkości obszaru, który poddawany jest analizie. Zatem rozwój lokalny jest pojęciem tożsamym z rozwojem regionalnym. Różnica odnosi się do terytorium, gdyż lokalizm odnosi się najczęściej do gminy, powiatu czy miasta, a regionalizm do województwa oraz mechanizmów i narzędzi wykorzystywanych do wprowadzania określonych rozwiązań legislacyjnych i operacyjnych. Rozwój ośrodka miejskiego należy postrzegać jako wzrost konkurencyjności miasta, długookresową poprawę warunków bytowych społeczności miejskiej oraz dywersyfikację funkcji wyższego rzędu.

Każdy ośrodek miejski podlega ciągłym przeobrażeniom i musi dostosowywać się do turbulentnego otoczenia. Miasto zmienia się jako całość, ale także zmieniają się jego poszczególne elementy oraz relacje zachodzące między nimi. Wpływ na to, czy dane miasto rozwija się czy tylko rozrasta, ma tempo i kierunek zachodzących przemian. W celu wyznaczenia tempa i kierunku zmian w kontekście rozwoju miasta należy tym rozwojem w odpowiedni sposób zarządzać. Należy jednak zaznaczyć, że rozwoju nie można zaplanować. Zarządzanie rozwojem nie jest synonimem deterministycznego planowania przyszłości. W realiach gospodarki rynkowej można jedynie zaplanować działania, które zostaną podjęte na rzecz rozwoju – na podstawie predykcji dotyczących przyszłych procesów i zdarzeń można podjąć próbę wygenerowania pewnych impulsów wpływających na zmiany zachodzące w przyszłości. Zasadniczą funkcję w tym procesie odgrywają partnerstwo, współdziałanie oraz inne miękkie instrumenty zarządzania. Ten rodzaj zarządzania zwykło się określać „polityką”, choć obecnie określa się je również jako „governance” – zarządzanie rozwojem we współwładztwie (za Turla). Markowski definiuje zarządzanie rozwojem miasta jako „zintegrowane planowanie i działanie na rzecz trwałego rozwoju uwzględniającego uwarunkowania ekologiczne. Przez uwarunkowania ekologiczne w mieście, rozumiemy – standardy i wymagania jakościowe w stosunku do antropogenicznego i przyrodniczego środowiska życia człowieka współtworzącego i decydującego o jakości jego życia” Zaś zarządzanie rozwojem miejskim według. Sztando przyczynia się do tego, że „procesy społeczne, gospodarcze i środowiskowe przebiegają w określony sposób, przynosząc pewne oczekiwane efekty

Koncepcje zarządzania rozwojem miast XX w.

W poszukiwaniu korzeni współczesnych miast, należy zaakcentować najważniejsze koncepcje miast, które powstały w XX wieku (tabela nr1). Wszystkie dwudziestowieczne koncepcje, przedsięwzięcia czy propagowane poglądy, związane z poprawą jakości życia w miastach, w mniejszym bądź większym stopniu wpłynęły na kształt współczesnych miast. Mimo, że przytaczanie tylko wybranych

przełomowych idei, jest pewnego rodzaju uproszczeniem, to jednak niektóre z nich spowodowały konsekwencje, których następstwa doświadczamy wyjątkowo mocno, i o nich należy powiedzieć, gdy rozważa się przyszłość miasta. Powstały one w rezultacie wielu złożonych procesów, jak i inicjatyw podejmowanych przez pojedynczych urbanistów czy architektów.

Pierwsza to koncepcja miasta-ogrodu E. Howarda. Wprawdzie koncepcja ta została sformułowana jeszcze w XIX wieku (1898 r.), to wywarła ogromny wpływ na kształt współczesnych miast. Przełomowym wydarzeniem we współczesnej urbanistyce, które skutkowało poważnymi przeobrażeniami struktur miejskich, było przyjęcie w 1933 roku „Karty Ateńskiej”. Lata 60te XX wieku, to lawina krytyki kierunków urbanizacyjnych na świecie. W Stanach Zjednoczonych krytyka ta wyrażona była w nurcie Nowego Urbanizmu, rozwijającym się od lat 70-tych XX wieku.

W maju 1998 roku, Europejska Rada Urbanistów (ERU) podczas konferencji międzynarodowej uchwaliła Nową Kartę Ateńską, która jest aktualizowana co cztery lata. **Zgodnie z zapisami Nowej Karty, w centrum zainteresowania znajdują się mieszkańcy oraz użytkownicy miast. Karta popularyzuje koncepcję Miasta Spójnego**

Tabela nr 1. Koncepcje rozwoju miasta w XX w.

Koncepcja	Charakterystyka
Miasto-ogród	Zgodnie z ideą miasta-ogrodu, powierzchnia miasta miała zajmować obszar 2450 ha, w tym 450 ha w formie koła o promieniu 1,2 km jako teren zabudowany, a pozostałe 2000 ha tworzyłyby otaczające miasto tereny zielone, przeznaczone do uprawy rolnej. Centralnie ulokowane miasto właściwe miało być połączone gwiazdą sześciu ulic z krajową siecią drogową. W środkowej części miasta znajdować się miał park centralny oraz budynki użyteczności publicznej. Wokół parku centralnego zaplanowano szklaną galerię, w której mieściłyby się: kryta promenada, ogród zimowy oraz sklepy. W dalszych częściach miasta zaplanowano kilka pierścieniowych bulwarów, z domami w ogródkach, z których środkowy przeznaczony był na kościoły, szkoły i boiska oraz place zabaw. W zamyśle miasto miało liczyć 30 tysięcy mieszkańców. Idea miasta-ogrodu wzbudziła duże zainteresowanie, lecz napotkała się również z licznymi nieporozumieniami, wynikającymi z faktu, że koncepcja ta była w odmienny sposób interpretowana przez inwestorów, projektantów, a jeszcze inaczej przez mieszkańców.

Miasto funkcjonalne	W 1933 roku, na IV Kongresie Nowoczesnej Architektury (CIAM) przyjęto „Kartę Ateńską”, w której zamieszczono opis i ocenę przyczyn obecnego stanu miast oraz postulaty co do dalszych kierunków działania w celu poprawy jakości życia w miastach. Kartę ateńską opracowano pod przewodnictwem Le Corbusiera. Przedstawia ona rozdzielenie obszarów funkcjonalnych miasta oraz stworzenie racjonalnej i zdrowej przestrzeni życia. Miasto powinno spełniać cztery zasadnicze funkcje: mieszkanie, praca, spędzanie wolnego czasu oraz przemieszczanie się . Strefowanie funkcjonalne planów miast stanowiło jedną z głównych idei Karty. Poszczególne funkcje mieszkania, pracy i wypoczynku powinny być rozdzielone pasami zieleni i połączone osiami komunikacyjnymi .
Nowy Urbanizm	Nowy urbanizm opiera się na grupie zasad, m.in.: zwarte, dostępne pieszo dzielnice z dokładnie wyznaczonymi granicami oraz dokładnie zdefiniowanym centrum . Ponadto w rozwoju terenów miejskich istotne są następujące aspekty: wykonalność ekonomiczna, odpowiedzialność środowiskowa i społeczne uzgodnienie
Miasto Spójne	Jest to miasto, w którym największy nacisk kładziony jest na kultywację tradycji, spójność pod względem społecznym, ekonomicznym i środowiskowym.

Koncepcje zarządzania miastem a idea smart city

Obecnie zarządzanie miastem wykorzystujące ideę smart city stało się wymogiem w podejmowaniu decyzji dotyczących kierunku rozwoju miast, a także zasad, jakimi należy kierować się w procesach decyzyjnych związanych z ich funkcjonowaniem. Dokonując przeglądu literatury zauważono, że wielu autorów podejmowało próbę sformułowania definicji „smart city” wiążąc ją z różnymi terminami, co podkreśla brak jednolitej lub szeroko akceptowanej definicji. W publikacjach podejmujących tematykę smart city, można odnaleźć wiele alternatywnych dla tej koncepcji terminów takich jak: „digital city” (Tan), „wired city” (Targowski), „information city” (Sproull i Paterson, Stolfi i Sussman), „ubiquitous city” (Shin), „sensing city” (Mone).

W zdecydowanej większości publikacji do roku 2015 zdefiniowania koncepcji smart city koncentruje się na aspekcie technologicznym. Przykładowo Peng., definiują smart city jako miasta wykorzystujące zestaw zaawansowanych technologii takich jak: czujników bezprzewodowych, inteligentnych liczników, inteligentnych pojazdów, smartfonów, sieci mobilnych czy technologii przechowywania danych. Z kolei Guo i in. twierdzą, że smart city to rozwój miejski oparty na integracji wielu rozwiązań technologii informacyjnych i komunikacyjnych w celu zarządzania zasobami miasta.

W przytoczonych definicjach smart city uwypukla się rolę technologii. Jednakże miasto nie może stać się inteligentne tylko i wyłącznie dzięki zastosowaniu technologii. Ortiz-Fournier i in. do definicji smart city włączają obywateli inteligentnych miast. Autorzy opisują smart city w kontekście ich inteligentnych mieszkańców, jakości interakcji społecznych, integracji z życiem publicznym. **W obecnym postrzeganiu koncepcji smart city, następuje powrót do potrzeb i preferencji mieszkańców** (Szpilko). To oni są w centrum zainteresowania, a rozwiązania techniczne mają służyć realizacji ich interesów. Podstawą nowoczesnego miasta jest mieszkaniec i jego specyficzne cechy i zdolności. Jak słusznie zauważa Noworól, zarządzający miastami powinni w realizowanych działaniach pamiętać o systemie wartości i koncentrować się na kreowaniu wizji przyszłości miasta. Szoltysek i Otręba dodają, że **sprawne przygotowanie i wykonanie działań jest ściśle powiązane z koniecznością rozpoznania odczuć i emocji wszystkich grup mieszkańców i na ich podstawie powinno się tworzyć programy umożliwiające sprawne zarządzanie miastem**. Istotne są także aspekty zarządzania miastem. Określają **miasto jako inteligentne, jeśli jest ono zarządzane w sposób inteligentny, wydajny i zrównoważony**. Zgodnie z założeniami Manville smart city jest miastem, w którym kwestie publiczne rozwiązywane są z wykorzystaniem ICT, przy zaangażowaniu różnego rodzaju interesariuszy działających w partnerstwie z władzami miasta. Cechy charakterystyczne poszczególnych koncepcji zaprezentowano w tabeli nr 2.

Zrównoważony rozwój jako określona koncepcja zmian został rozpowszechniony w 1987 roku w raporcie G.H. Brundtlanda „Our common future”, w którym został określony jako rozwój spełniający potrzeby obecnego jak i przyszłych pokoleń, decydujących w znacznym stopniu o jakości życia, poprzez odpowiednie i świadome kształtowanie relacji między wzrostem gospodarczym i poszanowaniem środowiska (przede wszystkim naturalnego). W celu uwzględnienia koncepcji zrównoważonego rozwoju w kontekście rozwoju obszarów zurbanizowanych Pęski wskazuje na:

- 1- konieczność ochrony nieodnawialnych zasobów oraz utrzymywanie na określonym poziomie formy zagospodarowania antropologicznego;
- 2- zapewnienie długookresowej spójności kierunków rozwoju miasta i regionu;
- 3- lokalne partnerstwo jako instrument rozwoju miasta;
- 4- transparentność przepisów lokalnych warunkujących zależności pomiędzy interesariuszami miejskimi;
- 5- zapewnienie odpowiedniego poziomu dochodów i demokratyzację życia społecznego;
- 6- zaspokojenie oczekiwań obecnych mieszkańców miasta, nie ograniczając sposobów realizacji potrzeb przyszłych pokoleń;
- 7- respektowanie zasad zrównoważonego rozwoju w stosunku do środowiska przyrodniczego.

Zgodnie z powyższym, **zrównoważony rozwój nie jest zahamowaniem rozwoju gospodarczego, lecz podejściem przeciwnym do tradycyjnie rozumianego rozwoju gospodarczego, przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiego poziomu warunków bytowych.**

Szeroko rozpowszechnioną implikacją zastosowania idei zrównoważonego rozwoju w kontekście ośrodka miejskiego jest koncepcja miasta zwartego (compact city), określanego również jako miasto krótkich odległości (city of short distances). Głównym nurtem tej koncepcji jest dążenie do redukcji zużycia energii, w tym: ograniczenie transportu kołowego, skrócenie ciągów i sieci przesyłowych poszczególnych mediów oraz rozwiązanie problemu tzw. zjawiska „rozlewania się” miast (urban sprawl). Według Arbury’ego należy dążyć do zapewnienia wielofunkcyjności terenów, efektywnego transportu publicznego oraz zwartej zabudowy miejskiej. W ramach badań opublikowanych w raporcie OECD „Compact City Policies A Comparative Assessment” wskazano na znaczenie następujących elementów koncepcji miasta zwartego: (1) gęstość oraz sąsiedztwo, (2) systemy transportu publicznego łączące tereny miejskie oraz (3) dostęp do lokalnych usług oraz miejsc pracy.

Pod koniec lat 80-tych XX w., w odpowiedzi na nowe trendy urbanizacji, pojawiła się koncepcja miasta kreatywnego (creative city). Miasto kreatywne jest kompleksem różnorodnych form aktywności kulturalnych, które są nieodłącznym elementem determinującym rozwój społeczno-gospodarczy miasta. **Cechą charakterystyczną miast kreatywnych jest wysoko rozwinięta infrastruktura społeczna i kulturowa, obecność kreatywnych przedsiębiorstw oraz atrakcyjność w przyciąganiu zagranicznych inwestorów z uwagi na ich pozycję instytucji kultury.** Miasto może być uznane za kreatywne, jeżeli ma potencjał do generowania i realizacji nowych idei, projektów, innowacji oraz przyciąga i zatrzymuje twórczych i przedsiębiorczych ludzi (creative class) oraz podmiotów zaliczanych do przemysłów kreatywnych (creative industries). Wyrazem kreatywności ośrodka miejskiego zdaniem Floridy jest jego atrakcyjność, która przyciąga klasę kreatywną, która migruje tam z tradycyjnych wspólnot korporacyjnych poszukując otwartości i tolerancji wobec różnorodności i odmienności oraz warunków umożliwiających samorealizację i potwierdzenie własnej kreatywności. Koncepcja miasta kreatywnego powstała w odpowiedzi na problemy w rozwoju miast poprzemysłowych i miała na celu wskazanie takich jego funkcji i struktury społecznej, które zapewniłyby rozwój nowych, innowacyjnych i kreatywnych branż w mieście, budujących atrakcyjność danego ośrodka miejskiego na tle innych miast. Jednakże poszukiwanie kierunków rozwoju jedynie w obecności w mieście tzw. klasy kreatywnej wydaje się podejściem ekskluzywnym, powodującym wyłączenie wielu innych grup interesariuszy miejskich oraz sfer rozwoju miasta.

Konsekwentne dążenie do nowoczesności oraz większe możliwości i wymagania człowieka doprowadziły do zjawiska globalizacji. Miasta globalne stanowią strategiczne ośrodki, które sterując w sposób zdecentralizowany i rozproszony, zarządzają globalną gospodarką. Są centrami sektora finansowego oraz wyspecjalizowanych korporacji usługowych, które zastąpiły wytwórstwo jako główną siłę napędową rozwoju miast i gospodarki. Pozostają jednocześnie istotnymi ośrodkami produkcji oraz innowacji, a także są głównymi rynkami zbytu dla wytwarzanych globalnie innowacyjnych dóbr i usług. Miasto globalne to ośrodek:

- 1- charakteryzujący się wysoką koncentracją ważniejszych korporacji międzynarodowych, organizacji ekonomicznych oraz politycznych;
- 2- będący dużym węzłem komunikacyjnym i transportowym;
- 3- dysponujący szeroko rozwiniętą sferą usług;
- 4- będący światowym centrum usług.

W mieście globalnym wyraźny akcent kładziony jest na sferę usług. W badaniach miast globalnych wyróżnia się cztery grupy tzw. „usług wyższego rzędu” tj. usługi finansowe i biznesowe (bankowość, ubezpieczenia), „władzę i wpływ” lub „zarządzanie i kontrolę” (lokalizacja głównych siedzib organizacji gospodarczych i korporacji transnarodowych oraz agend rządowych), turystykę wypoczynkową i biznesową (hotele, restauracje, bary, usługi transportowe, usługi rozrywkowe), działalność kulturalną (muzea, teatry, opery, balety, galerie, wystawy, sale koncertowe).

Rozwój techniki i technologii, infrastruktury informatycznej, miniaturyzacji i cyfryzacji oraz rozpowszechnienie na szeroką skalę dostępu do sieci internetowej, umożliwił rozwój takich koncepcji jak miasto cyfrowe (digital city) czy miasto połączone (connected city). **W mieście cyfrowym kluczową rolę odgrywa przestrzeń i powiązania wirtualne.** Miasta cyfrowe grupują społeczności korzystające z szerokiego spektrum usług informatycznych i innowacyjnych w codziennym życiu. Zasadniczą rolę w funkcjonowaniu tego typu miast odgrywa bezprzewodowa infrastruktura, tworzącą gęstą sieć powiązań umożliwiających rozwój powszechnie dostępnych usług internetowych, dotyczących przede wszystkim zarządzania i administracji. Miasta cyfrowe przełamują dotychczasowe fizyczne pojęcie miasta, tworząc pozaterytorialną, choć rzeczywistą przestrzeń wirtualną. Z kolei zgodnie z założeniami koncepcji miasta połączonego, wykorzystywane są możliwości ICT, poprzez zastosowanie czujników w celu zbierania w czasie rzeczywistym informacji dotyczących tych sieci. Dzięki temu rozwiązywane są takie kwestie jak udział społeczeństwa w wydarzeniach w mieście, kongestia czy zużycie energii.

Zgodnie z obecnym postrzeganiem koncepcji smart city zarządzanie rozwojem miasta to przede wszystkim zaangażowanie środowisk lokalnych, postrzeganych przez pryzmat swoich właściwości, specyfiki i kultury, niepowtarzalności, charakteryzujących się zdolnością umacniania procesów

rozwojowych wykorzystując cechy zasobów rzadkich. Terytorium zaczęło przypisywać rolę aktywnego aktora kreującego procesy technologiczne i innowacyjne. Charakter zasobów środowiska lokalnego, w dużym stopniu decyduje o potencjale konkurencyjnym nie tylko w skali regionalnej, ale często również krajowej i międzynarodowej. Terytorium determinuje powstawanie sieci innowacji, a te kształtują dojrzałość środowisk innowacyjnych zlokalizowanych w konkretnej przestrzeni.

Środowiska innowacyjne tworzą zasoby o specyficznych cechach, które stosunkowo łatwo wykorzystać, poprzez nadanie im w procesie rozwoju właściwości zasobów strategicznych. Oczywistym jest, że w każdej przestrzeni istnieją zasoby powtarzalne, w związku z tym w kontekście kształtowania procesów rozwoju terytorialnego, rozróżnia się zasoby o charakterze specyficznym i generycznym. Jednakże, zasoby same w sobie nie stanowią jeszcze o przewadze konkurencyjnej. Dopiero ich aktywowanie i wykorzystanie na rynku, wpływa na ich faktyczną wartość. Proces ten wiąże się z inwestycjami i wysiłkiem poczynionymi przez środowisko lokalne – politykę lokalną, przedsiębiorców oraz innych interesariuszy gotowych do współtworzenia i współdziałania.

Rozwój miasta zgodnie z ideą smart city jest zatem wynikiem działalności i potrzeb lokalnej społeczności. Miasto ulega wpływom czynników demograficznych, emigracji i imigracji warunkujących stabilność lub zmienność stanu społeczności miejskiej. Od tej społeczności, jej przywiązania do miasta zależy w znacznym stopniu rozwój kultury lokalnej, obyczajowości, tożsamości i identyfikacji społecznej z miastem. Zarządzanie rozwojem przestrzeni zurbanizowanych wymaga w warunkach gospodarki rynkowej nowych sposobów predykcji i programowania zmian oraz specyficznego otoczenia instytucjonalnego.

Zarządzanie rozwojem miasta zgodnie z ideą smart city powinno opierać się na działaniach, które umożliwiają wyznaczenie kierunków rozwoju gospodarczego, społecznego, przestrzennego, kulturowego oraz środowiskowego.

Polecana literatura:

Dahlke P. (2017), Samorząd terytorialny w procesie kształtowania rozwoju gospodarczego regionu na przykładzie województwa Wielkopolskiego, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Stanisława Staszica w Pile, Piła.

Hołuj A., Lityński P. (2015), Urban sprawl – uwarunkowania oraz propozycja zmian w Polsce, Studia Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju

Kudłacz T. (1999), Programowanie rozwoju regionalnego, PWN, Warszawa.

Landry Ch. (2013), Kreatywne miasto, tłum. O. Siara, Narodowe Centrum kultury, Warszawa.

Majer A. (2010), Socjologia i przestrzeń miejska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

- Markowski T. (1999), Zarządzanie rozwojem miast, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Matyja R. (2017), Miasto jako przestrzeń, węzeł i system. Analiza z perspektywy badań politologicznych, *Acta Politica Polonica* 3 (41)
- Mierzejewska L. (2015), Zrównoważony rozwój miasta – wybrane sposoby pojmowania, koncepcje i modele, *Problemy Rozwoju Miast* 3.
- Murzyn M. (2002), Dziedzictwo kulturowe a rozwój miasta, *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie* 587.
- Nazarko J. (2011), Kształtowanie polityki proinnowacyjnej regionu np. foresightu technologicznego «NT FOR Podlaskie 2020», *Optimum. Studia Ekonomiczne* 2
- Nazarko o J. (2013), Regionalny foresight gospodarczy. Scenariusze rozwoju innowacyjności mazowieckich przedsiębiorstw, ZPWIM, Warszawa.
- Noworól A. (2011), Zarządzanie miastem – podstawy teoretyczne, w: Kożuch B., Kochalski C. (red.), *Strategiczne zarządzanie miastem w teorii i praktyce urzędu miasta Poznania*, Monografie i Studia Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego 7, Kraków
- Pęski W. (1999), Zarządzanie zrównoważonym rozwojem miast, Wydawnictwo Arkady, Warszawa.
- Sikora-Fernandez D. (2019), Szanse i zagrożenia wdrażania koncepcji smart city w Polsce, w: Danielewicz J., Sikora-Fernandez D. *Zarządzanie rozwojem współczesnych miast*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Sobol A. (2010), Kategorie potrzeb i jakości życia w kontekście lokalnego rozwoju zrównoważonego, w: Burchard-Dziubińska M., Rzeńca A., *Zrównoważony rozwój na poziomie lokalnym i regionalnym. Teoria i praktyka.*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.
- Solarek K. (2011), Współczesne koncepcje rozwoju miasta, *Kwartalnik Architektury i Urbanistyki* 56 (4),
- Stawasz D., Sikora-Fernandez D. (2016), Koncepcja smart city na tle procesów i uwarunkowań rozwoju współczesnych miast, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Szczepańska M. (2011), Miasto-ogród jako przestrzeń zamieszkania, pracy i rekreacji – dawniej i dziś, *STUDIA PERIEGETICA Zeszyty Naukowe Wielkopolskiej Wyższej Szkoły Turystyki i Zarządzania w Poznaniu* 6
- Szlachta J. (1996), Główne problemy polityki rozwoju regionalnego Polski na przełomie XX i XXI wieku, w: *Strategiczne wyzwania dla polityki rozwoju regionalnego Polski*, Wydawnictwo Friedrich-Ebert Stiftung, Warszawa.
- Szmytkowska M. (2017), Kreacje współczesnego miasta. Uwarunkowania i trajektorie rozwojowe polskich miast średnich, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.**
- Szołtysek J., Otręba R. (2015), Zarządzanie miastem i jego wpływ na jakość życia mieszkańców miast województwa śląskiego – doniesienie badawcze, *Problemy Rozwoju Miast*, *Kwartalnik Naukowy Instytutu Rozwoju Miast*
- Szpilko D., Godlewska I. (2020), Carsharing – nowoczesna forma współdzielonego transportu w smart city, *Akademia Zarządzania* 4
- Sztando A. (2017), Ponadlokalna perspektywa zarządzania strategicznego rozwojem lokalnym na przykładzie małych miast, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.**

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

NCBR
Narodowe Centrum Badań i Rozwoju

**Turała M. (2015), Zarządzanie, administracja, polityka, w: Markowski T., Turała M. (red.),
Planowanie jako instrument zintegrowanego zarządzania w jednostkach samorządu terytorialnego,
Katedra Zarządzania Miastem i Regionem, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.**

Wdowiarz-Bilska M. (2012), Od miasta naukowego do smart city, Czasopismo Techniczne.
Architektura 109

Wdowicka M. (2012), Miasta w dobie globalizacji: korporacje transnarodowe w polskich miastach a
dostępność nowoczesnej przestrzeni dla biznesu, Studia Miejskie